

Vlaanderen
is landbouw & visserij

Actieplan welbevinden voor de Vlaamse land- en tuinbouw

Samen zorgen we voor de boer

DEPARTEMENT
LANDBOUW
& VISSERIJ

VLAM.be

ILVO
Instituut voor Landbouw-,
Visserij- en Voedingsonderzoek

Actieplan welbevinden voor de Vlaamse land- en tuinbouw

VOORWOORD VAN DE MINISTER

En de boer, hij ploegde voort

De laatste jaren klinken de signalen van landbouw(st)ers en landbouwgezinnen die kampen met sociale en mentale problemen steeds luider. Meer nog dan in andere beroepscategorieën lijken landbouw(st)ers vandaag onderhevig aan stress en overmatige mentale druk. Of het nu in de fruitteelt, akkerbouw, tuinbouw of veehouderij is, de impact van diverse stressfactoren op het welbevinden van de boer en gezin is voelbaar in alle sectoren.

Ondersteuningsdiensten zoals Boeren op een Kruispunt zijn dan ook overbevraagd. Bovendien weten we dat moeilijkheden in deze sector vaak te lang onder de radar blijven. Een groot deel van de landbouw(st)ers ondergaat die negatieve impact en weet niet goed hoe het hoofd te bieden aan de uitdagingen.

Daarom lanceerde ik in het najaar van 2020 al een ronde tafel over welbevinden in de landbouw. Daarop volgde een participatief proces met alle betrokken actoren waarin de noden en de knelpunten vanuit de landbouw(st)ers werden verzameld en verder gebouwd werd op de ILVO-onderzoekresultaten. Ik ben dan ook bijzonder blij dat we vandaag het eerste integrale actieplan voor meer welbevinden in onze landbouw kunnen voorleggen.

Het is een dynamisch actieplan geworden dat inzet zowel op het aanpakken van stressfactoren, als het versterken van de 'copingvaardigheden', het leren omgaan met problemen, en uiteraard op het bevorderen van welzijn en welbevinden. Het actieplan is tegelijkertijd een momentopname van de engagementen die verschillende partners al genomen hebben als een oproep aan andere partners om mee aan boord te stappen. Zowel de sector als het beleid zetten hier de nodige middelen tegenover.

Want we hebben onze boeren nodig. Dat hebben de voorbije maanden en jaren overvloedig bewezen. We moeten hen dan ook koesteren en ondersteunen waar mogelijk. Daarom wil ik iedereen die meeschreef aan dit dynamisch actieplan alvast van harte bedanken voor hun engagement om het welbevinden in de Vlaamse landbouw duurzaam te verbeteren. Samen weven we een stevig en zorgzaam netwerk uit voor onze boeren en engageren we ons om deze dynamiek levend te houden. Zo werken we samen aan een duurzame toekomst!

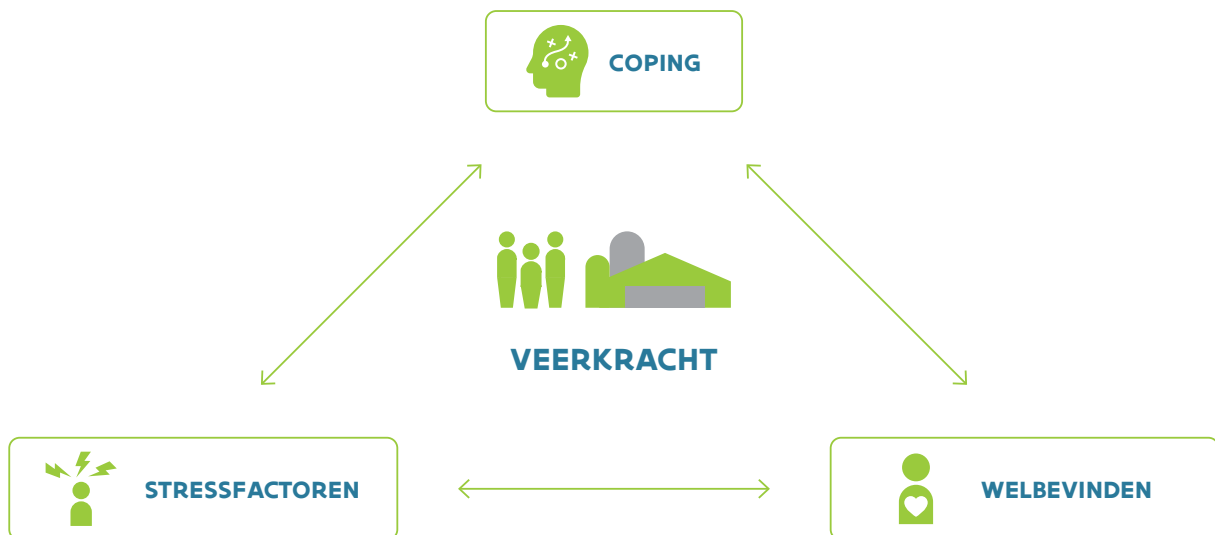
Hilde Crevits,

Viceminister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Landbouw

INLEIDING

Een geïntegreerde aanpak om het welbevinden van de Vlaamse land- en tuinbouw(st)ers te verbeteren staat voorop. Hierbij leggen we de focus op 3 grote inhoudelijke sporen:

- de barrières naar hulpverlening wegwerken,
- de vaardigheden van individuele land- en tuinbouw(st)ers versterken,
- de stressfactoren aanpakken.

Dit actieplan is het resultaat van een intensief participatief traject, waaraan zowel landbouw(st)ers, de Vlaamse overheid, de beroepsorganisaties als organisaties buiten de landbouwsector hebben deelgenomen. Het plan biedt een overzicht van een reeks strategieën en engagementen die erop gericht zijn het welzijn van de Vlaamse land- en tuinbouw(st)ers te verbeteren. We hebben zowel landbouw(st)ers als experts verschillende keren rond de tafel gebracht om input te leveren en te discussiëren rond deze thema's. De bedoeling was meteen verbindingen tussen organisaties te leggen en uitwisseling te stimuleren. De noden van de landbouw(st)ers stonden gedurende het hele traject centraal. Op basis van die noden hebben we dan ook de verschillende strategieën geformuleerd die u verder in dit actieplan terugvindt.

U krijgt bij elke strategie eerst een korte toelichting, vervolgens krijgt u een globaal overzicht van de genomen engagementen. Een gedetailleerd overzicht van welke organisatie welk engagement neemt, vindt u in de bijlage¹. Om herhaling te vermijden, zijn de engagementen telkens ondergebracht bij één spoor of strategie, maar dit betekent niet dat er geen interactie is met andere strategieën.

Dit actieplan bevat alle engagementen die gedurende het traject al uitgesproken werden. Dit is echter een momentopname: andere (betrokken) organisaties zullen later ook nog engagementen kunnen toevoegen. Het actieplan welbevinden is immers een dynamisch plan dat wordt uitgevoerd, aangevuld en opgevolgd.

¹ De bijlage met een gedetailleerd overzicht van de engagementen vindt u op www.vlaanderen.be/landbouw/welbevinden en www.ilvo.vlaanderen.be/nl/dossiers/stress-en-welbevinden-bij-landbouwers.

Spoor 1

Barrières naar
hulpverlening
wegwerken

Mentale gezondheid en problemen bespreekbaar maken

Het hulpaanbod voor landbouw(st)ers optimaliseren

De toegang tot het hulpaanbod verbeteren

Spoor 2

Individuele
vaardigheden
versterken

Tools ontwikkelen waar landbouw(st)ers zelf mee aan de slag kunnen

Vaardigheden versterken via onderwijs

Vaardigheden versterken via (naschoolse) vorming

Vaardigheden versterken via begeleiding op maat

Spoor 3

Stressfactoren
(blijven)
aanpakken

Knelpunten op het vlak van regelgeving aanpakken

Werken aan een toekomstperspectief en een betere waardering

De (financiële) positie van de land- en tuinbouw(st)ers versterken

Beroepsrisico's inperken en streven naar betere work-life balans

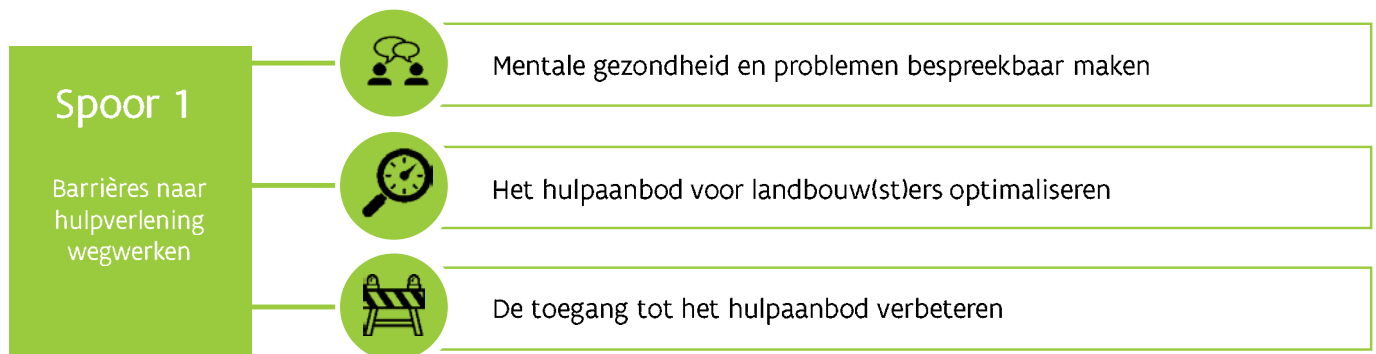
1 SPOOR 1: BARRIÈRES NAAR HULPVERLENING WEGWERKEN

Vandaag zijn er verschillende barrières waardoor land- en tuinbouw(st)ers moeilijk hulp vragen en krijgen. In dit eerste spoor zoeken we manieren om deze barrières weg te werken. Landbouw(st)ers geven aan dat spreken over problemen of mentaal welzijn nog altijd een groot taboe is. Zeker binnen de land- en tuinbouwsector waar er vaak van uitgegaan wordt dat je al je problemen zelf moet oplossen, je gewoon wat harder moet werken en je zeker geen tekenen van zwakte mag tonen.

Toch is in dit traject gebleken dat land- en tuinbouw(st)ers vaak met dezelfde vragen of twijfels worstelen. Het besef dat je niet de enige bent, kan voor land- en tuinbouw(st)ers al een hele opluchting betekenen. Het blijft daarom belangrijk om het thema bespreekbaar te maken. Als landbouw(st)ers naar buiten komen met persoonlijke ervaringen, kan dit een grote hulp betekenen voor anderen en hen een hart onder de riem steken. Getuigenissen zorgen immers vaak voor herkenbaarheid en kunnen ook helpen een eerste stap te zetten naar een luisterend oor, ondersteuning of hulp. Erkennen en toegeven dat je ergens mee worstelt, blijkt voor velen nog de grootste drempel.

Daarnaast is het echter ook belangrijk dat landbouw(st)ers weten waar ze terecht kunnen met hun vragen, waar ze hun verhaal kunnen doen en welke oplossingen mogelijk zijn. Daarbij is het een uitdaging om zo veel mogelijk landbouw(st)ers te bereiken. Bovendien zijn landbouw(st)ers die deze info het hardst nodig hebben vaak het moeilijkst te bereiken. Omdat landbouw(st)ers veel tijd alleen op hun bedrijf spenderen, is een sociaal netwerk belangrijk. Mensen in hun directe omgeving en erfbetreders kunnen hier een belangrijke rol in opnemen door te sensibiliseren, moeilijke onderwerpen bespreekbaar te maken en warm door te verwijzen. Landbouw(st)ers vragen de verdere uitbouw van een duurzaam en kwalitatief aanbod/netwerk om hen te ondersteunen, hen een luisterend oor te bieden en hen verder te helpen met kleine en grote vragen.

Tot slot is er nog een grote meerwaarde te boeken door de landbouw-, zorg- en welzijnssector nog meer vertrouwd te maken met elkaars context en verbindingen te leggen tussen verschillende actoren op het terrein.

1.1 Mentale gezondheid en problemen bespreekbaar maken

1.1.1 Sensibiliseren en communiceren

Het is belangrijk dat informatie over het thema welbevinden via verschillende kanalen tot bij de landbouw(st)ers komt. Persoonlijke verhalen naar buiten brengen, kan zorgen voor herkenbaarheid en kan gesprekken over mentaal welzijn op gang brengen. Sensibiliseren en communiceren heeft daarnaast ook een preventieve rol.

Engagementen:

- We informeren en sensibiliseren (toekomstige) landbouw(st)ers over mentaal welzijn via diverse kanalen, waarbij we ook inzetten op het delen van persoonlijke verhalen en getuigenissen om herkenbaarheid te creëren en taboes weg te werken.
- We zorgen ervoor dat het thema welbevinden bij diverse projectoproepen en indiening aan bod komt, en we hebben hierbij ook oog voor samenwerking binnen de landbouw- en zorgsector zodat deze projecten maximaal worden benut.

1.1.2 Inzetten op netwerken en ontmoeting

Landbouw(st)ers zitten vaak alleen op hun bedrijf. Hobby's, lid zijn van een lokale vereniging of deelnemen aan groepsactiviteiten, zijn manieren om mensen te leren kennen en hun sociale cirkel groter te maken. Ruimte creëren voor een informele babbel na een activiteit of vorming draagt hier zeker ook aan bij.

Engagementen:

- We organiseren ontmoetingsmomenten en stimuleren landbouw(st)ers om van hun erf te komen. Zo zetten we nog meer in op sociale activiteiten voor de landbouw(st)ers.
- We organiseren netwerkmomenten en cursussen, lerende netwerken en studiemomenten die ook mogelijkheid bieden voor netwerking binnen de sectoren.

1.1.3 Open praatcultuur stimuleren

In de landbouwsector heerst een gesloten cultuur als het gaat over problemen of mentaal welzijn. Er is nood aan laagdrempelige manieren of andere ingangspoorten om het welbevinden aan bod te laten komen. Daarnaast kan men toekomstige landbouw(st)ers al zo vroeg mogelijk vertrouwd maken met gesprekken over deze 'moeilijkere' thema's, bijvoorbeeld via de opvoeding, de vormingen, de organisatie van activiteiten ...

Engagementen:

- We voorzien informele ontmoetings- en uitwisselingsmomenten en integreren dit ook in bestaande activiteiten.
- We zetten in op nieuwe communicatietools.
- We brengen het thema welbevinden op laagdrempelige manieren aan, zowel via communicatie als op activiteiten en vormingen.

1.2 Het hulpaanbod voor landbouw(st)ers optimaliseren

1.2.1 Boeren op een Kruispunt als centraal aanspreekpunt met een uitgebreid aanbod

Landbouw(st)ers vragen één toegankelijk en discreet aanspreekpunt dat hen snel verder helpt of kan doorverwijzen naar de juiste persoon. Als ze de stap zetten om hulp of ondersteuning te vragen, is het belangrijk dat ze snel bij de juiste persoon terechtkomen. Het is noodzakelijk een duurzaam en kwalitatief aanbod uit te bouwen en landbouw(st)ers warm door te verwijzen.

Engagementen:

- We optimaliseren en versterken de huidige werking van Boeren op een Kruispunt en hun samenwerking met alle landbouworganisaties. Boeren op een Kruispunt wordt zo meer dan ooit het centrale en eerste aanspreekpunt voor landbouw(st)ers met een specifieke hulpvraag. Zij voorzien een aanbod op maat en werken daarvoor ook samen met diverse schakels in de landbouw- en zorgsector. Hierbij wordt blijvende bijzondere aandacht gegeven aan vrouwen en gezinnen.

1.2.2 De landbouw-, zorg- en welzijnssector verbinden

Er is veel winst te boeken door de landbouw-, zorg- en welzijnssectoren meer met elkaar vertrouwd te maken en op elkaar af te stemmen. Enerzijds de zorg- en welzijnssector informeren over de specifieke landbouwcontext en het specifieke hulpaanbod, anderzijds ook de landbouwsector meer vertrouwd maken met de mogelijkheden en principes van hulp en ondersteuning binnen de zorg- en welzijnssector.

Engagementen:

- We rollen het agrokompas uit op Vlaams en lokaal niveau, in samenwerking met de zorg- en welzijnssector. Het agrokompas is een online tool die mensen naar hulp toe leidt en die een overzicht geeft van het beschikbare hulpaanbod.
- We versterken het netwerk tussen de landbouwsector en de zorg- en welzijnssector. We geven Boeren op een Kruispunt hierin de lead.
- We nemen een actieve rol op in overleg rond armoede en eenzaamheid en gaan op zoek naar mogelijke links van dit beleid met het welbevinden van de landbouw(st)er.

1.3 De toegang tot het hulpaanbod verbeteren

1.3.1 Communicatie over het hulpaanbod

Duidelijke en zichtbare communicatie over het hulpaanbod kan de toegang tot het hulpaanbod verbeteren. Zo kunnen landbouw(st)ers gemakkelijk vinden waar ze terecht kunnen.

Engagementen:

- We zetten in op het bekendmaken van het aanbod en de werking van Boeren op een Kruispunt via een breed netwerk van landbouw(st)ers en organisaties.
- We voorzien specifieke aandacht voor landbouw(st)ers binnen de werking Geïntegreerd Breed Onthaal (GBO).
- We maken het agrokompas breder bekend bij erfbetreders, landbouw(st)ers en hun omgeving.
- We zetten in op het breder bekendmaken van diverse hulplijnen en organisaties die een specifiek aanbod hebben (zoals o.a. Tele-Onthaal, de druglijn, zelfmoordlijn 1813, mutualiteiten ...).

1.3.2 Mensen naar hulp toeleiden

Personen in de directe omgeving van de landbouw(st)ers, zoals familie, vrienden, maar ook erfbetreders zijn de mensen waarmee landbouw(st)ers het snelst een vertrouwensband opbouwen. Zij kunnen een belangrijke rol spelen om landbouw(st)ers te begeleiden naar hulp of ondersteuning. Het is belangrijk hen een context en tools te bieden zodat ze signalen herkennen, in gesprek kunnen gaan en waar mogelijk ondersteuning kunnen bieden om de stap naar hulp te zetten. Hierbij moeten er extra inspanningen geleverd worden om zoveel mogelijk landbouw(st)ers te bereiken, zeker zij die de weg naar hulp nog niet vinden.

Engagementen:

- We benaderen landbouw(st)ers proactief via outreachend werken: hoe gaat het met jou?
- We betrekken de brede contactenkring van landbouw(st)ers (o.a. erfbetreders zoals huisartsen, burens of vrienden, contact- en vertrouwenspersonen) sensibiliseren, hen meer vertrouwd maken met de landbouwcontext en tools/opleidingen aanreiken om signalen te herkennen, het gesprek aan te gaan en door te verwijzen.
- We voorzien een laagdrempelig aanspreekpunt voor landbouw(st)ers binnen ledenorganisaties.
- Het Departement Landbouw en Visserij heeft een participatief traject gelopen om te verkennen hoe zijn personeelsleden outreachend naar de landbouw(st)ers kunnen optreden. Het departement werkt ook een vorming uit voor zijn controleurs. Daarbij komen ze aan de hand van intervisiemomenten en korte filmpjes te weten hoe ze outreachend kunnen optreden naar de landbouw(st)ers. Ze krijgen ook handvaten om met de landbouw(st)er in gesprek te gaan en hen aan te sporen om hulp of ondersteuning te vragen.

2 SPOOR 2: INDIVIDUELE VAARDIGHEDEN VERSTERKEN

In dit tweede spoor zetten we in op manieren waarop we individuele vaardigheden van landbouw(st)ers kunnen versterken en hen zo weerbaarder maken tegen tal van uitdagingen. Het landbouwberoep brengt heel wat stress met zich mee. Het is belangrijk om aandacht te hebben voor de mentale gezondheid van de landbouw(st)ers. Landbouw(st)ers geven aan dat ze zich in de volgende vaardigheden willen versterken om beter te kunnen omgaan met de geïdentificeerde stressfactoren:

- bedrijfsbeheer en bedrijfsvoering op maat van de persoon, de partner en het gezin: Bij het nemen van beslissingen voor het bedrijf spelen ook de competenties van de landbouw(st)er, de unieke context van het bedrijf en het gezin een belangrijke rol.
- delegeren en organiseren van de arbeid op het bedrijf: Het is belangrijk dat landbouw(st)ers weten hoe ze hun werk kunnen organiseren. Daarbij moet er aandacht zijn voor de beschikbare arbeid op het bedrijf, welke taken ze zelf kunnen doen, welke ze kunnen delegeren en hoe de verschillende taken opgevolgd kunnen worden.
- digitale kennis en geletterdheid worden steeds belangrijker, en het is dan ook belangrijk om landbouw(st)ers ervan bewust te maken dat ze hun digitale vaardigheden moeten verbeteren of zich daarin laten bijstaan.
- financieel inzicht en management: “Zonder cijfers varen landbouw(st)ers blind”, wanneer ze op belangrijke kantelpunten in hun carrière beslissingen moeten nemen, maar dit geldt ook voor de dagelijkse beslissingen.
- communicatie binnen het koppel of het gezin, maar ook communicatie met het personeel, met erfbetreders én met collega’s-landbouw(st)ers.
- mentale veerkracht, zodat landbouw(st)ers beter kunnen omgaan met stress en meer aandacht hebben voor hun eigen welbevinden.
- balans tussen werk en privé, zodat er voldoende tijd is voor het gezin, maar ook voor vrije tijd en ontspanning.

2.1 Tools ontwikkelen waar landbouw(st)ers zelf mee aan de slag kunnen

Een beter inzicht in zichzelf, hun bedrijf, hun eigen visie komt het welbevinden van de landbouw(st)ers ten goede. Goede en bruikbare tools kunnen dat inzicht vergemakkelijken. Dit kan gaan over bestaande of nieuw te ontwikkelen tools.

Engagementen:

- We optimaliseren bestaande tools en maken ze breder bekend, zoals Focus (financieel management), verdienwijzer, ondernemers-scan (uitzicht door inzicht), boer vol talent, ken jezelf, rekentools, competentieverkeners, overzicht uit Farmwell-project ...
- We zetten in op nieuwe communicatietechnieken (webinars, tutorials ...) in vormingen.
- We werken nieuwe tools uit, die de vaardigheden landbouw(st)ers helpen versterken.
- Tools die met steun van de overheid ontwikkeld worden, worden breder kenbaar en toegankelijk gemaakt.

2.2 Vaardigheden versterken via onderwijs

2.2.1 Lespakketten ontwikkelen en implementeren rond specifieke thema's

Alle eerdergenoemde vaardigheden zouden meer aan bod mogen komen in de landbouwopleidingen, zowel in het secundair als hoger onderwijs. Om te zorgen dat dit aansluit bij de leefwereld van de studenten, is het zeer belangrijk om hierin zo veel mogelijk de link met de praktijk te leggen. Zo kan in het onderwijs al extra aandacht gaan naar communicatievaardigheden en het bespreekbaar maken van diverse thema's.

Engagementen:

- We ontwikkelen een educatief pakket rond mentaal welbevinden, gericht op het hoger landbouwonderwijs.
- We maken het thema "psychisch welzijn" bespreekbaar bij jongeren door initiatieven op te zetten op secundaire landbouwscholen (via De Warmste Week).
- We voorzien in lespakketten m.b.t. soft skills, geestelijke gezondheid ... en bieden deze aan op maat van de landbouwsector.

2.2.2 Vorming van leerkrachten en aanpassingen doorvoeren in de leerplannen

Door leerkrachten zo veel mogelijk voeling te geven met de landbouwpraktijk en hen vertrouwd te maken met het aanleren van de eerder vermelde vaardigheden, kunnen ze beter inspelen op de noden van de landbouw(st)ers. Indien het mogelijk zou zijn om deze vaardigheden en thema's in te bedden in de leerplannen, zou dit toekomstige en jonge landbouw(st)ers kunnen ondersteunen in hun welbevinden en hun bedrijfsvoering.

Engagementen:

- We organiseren studie- of infodagen voor leerkrachten en voorzien in een uitwisselingsplatform voor onderwijsdirecties.
- We starten een netwerk op met onderwijsorganisaties om de opleidingskwaliteit te versterken.
- We reiken leraars kennis en tools aan i.v.m. welbevinden in de land- en tuinbouwsector.
- We wisselen informatie uit rond het thema welbevinden binnen de lerend netwerken van de onderwijskoepels.
- We hebben aandacht voor het thema welbevinden in de leerplannen in de studierichtingen land- en tuinbouw.

2.3 Vaardigheden versterken via (naschoolse) vorming

2.3.1 Het vormingsaanbod optimaliseren

Zowel het versterken van de kwaliteit en de inhoud van de vorming als de ontwikkeling van lespakketten rond deze specifieke vaardigheden kunnen bijdragen tot een vorming die beter aansluit bij wat de landbouw(st)er nodig heeft.

Engagementen:

- We maken gebruik van nieuw ontwikkelde tools en lespakketten tijdens (naschoolse) vormingen en maken gebruik van nieuwe formules voor vorming (webinars, lunchdates, individuele vormingen,...).
- We organiseren naschoolse vorming op maat van verschillende doelgroepen, met de nodige aandacht voor de vaardigheden, waarbij we ook op zoek gaan naar inspiratie buiten de landbouwsector voor methodieken, inhoud en aanpak.
- We integreren vaardigheden zoals presenteren, uitwisselen, communiceren, kritisch nadenken ... in opleidingen rond andere specifieke thema's en in de starterscursussen.
- We zetten in op supervisie, intervisie en individuele begeleiding, waarbij zelfevaluatie, persoonlijke ontwikkeling en vragen rond de eigen persoonlijke toekomst en het eigen welzijn structureel aan bod komen.
- We centraliseren de beschikbare informatie over het landbouwgerelateerd vormingsaanbod en het advies op maat waarvoor ondersteuning wordt voorzien, via de website van het Departement Landbouw en Visserij.

2.3.2 Lerende netwerken

In hun contacten met elkaar kunnen landbouw(st)ers ervaringen uitwisselen waarbij ook welbevinden in al zijn aspecten direct of indirect aan bod kan komen. Een lerend netwerk is bovendien meer dan enkel uitwisselen van kennis en ervaring, een netwerk is ook verbindend. Het zoeken naar manieren om hen samen te brengen en ervaringen te laten uitwisselen rond diverse thema's kan het welbevinden van de landbouw(st)ers versterken.

Engagementen:

- We starten lerende netwerken op rond specifieke thema's (zowel projectmatig als binnen de werking van organisaties) en zetten bestaande voort.
- We integreren het thema welbevinden en vaardigheden hierrond in bestaande lerende netwerken.
- We voorzien in communicatiegroepen via sociale media en stimuleren deze uitwisseling tussen landbouw(st)ers
- We organiseren opleidingen en bijeenkomsten waarin intervisie een centraal onderdeel is en er veel aandacht gaat naar groepsdynamiek en leren van elkaar.

2.4 Vaardigheden versterken via begeleiding op maat

2.4.1 Loopbaanbegeleiding en coaching

Via individuele (loopbaan)coaching kunnen landbouw(st)ers (beter) begeleid worden, op maat van hun persoon en hun bedrijf.

Engagementen:

- We werken een aanbod loopbaanbegeleiding en coaching voor landbouw(st)ers uit en zorgen ervoor dat loopbaanbegeleiding meer ingang kan vinden in de landbouwsector.
- We leiden medewerkers, docenten en consultants op om een coachende rol op te nemen.
- We bieden opleidingen op maat via EDUplus (Kosteloos vormingsaanbod voor werknemers en werkgevers uit de groene sectoren),
- We zetten in op vorming voor docenten over interactieve didactiek en coaching en op coaching rond bedrijfsontwikkeling door collega's-landbouw(st)ers.
- Via begeleidingstrajecten coachen we bedrijfsleiders en hun familieleden in samenwerking en andere soft skills.

2.4.2 Advies op maat

De landbouw(st)ers hebben nood aan onafhankelijk advies op maat in functie van de belangen van de landbouw(st)er zelf. Ook een aanbod voor ondersteuning wanneer ze voor een complexe of stressvolle situatie staan, kan een meerwaarde bieden.

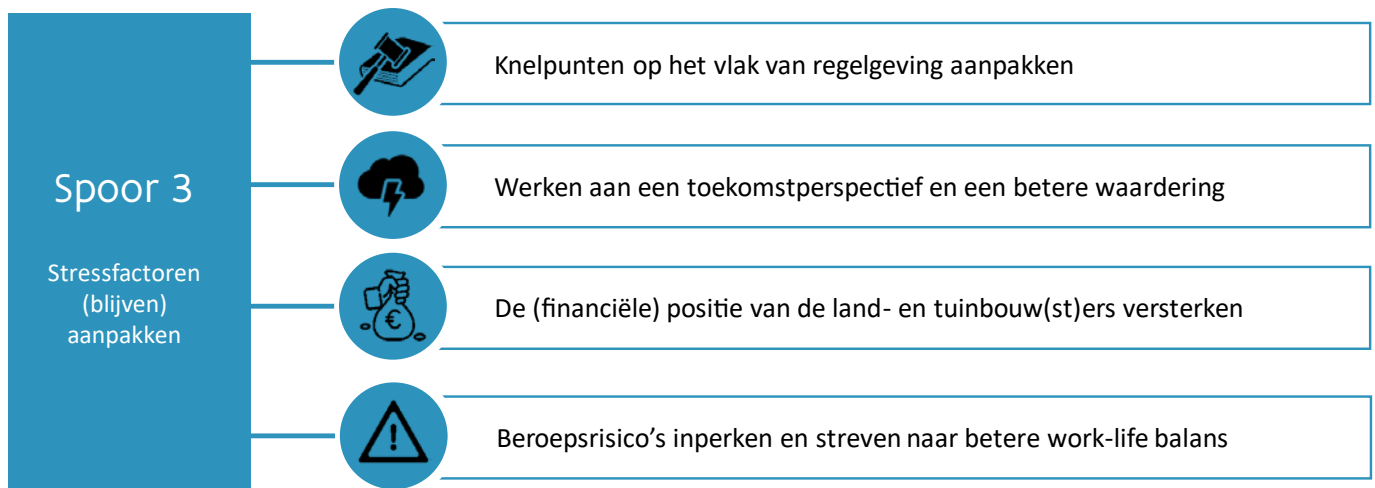
Engagementen:

- We bieden persoonlijke en bedrijfsbegeleiding aan via Boeren op een Kruispunt, ook specifiek advies op maat van vrouwen.
- We versterken via advies op maat het bedrijfseconomisch inzicht van land- en tuinbouw(st)ers en brengen alle facetten van mogelijke plannen mee in kaart om een onderbouwde beslissing te kunnen nemen.
- We voorzien in subsidies in het kader van het GLB voor advies op maat rond diverse thema's via KRATOS.
- Het Departement Landbouw en Visserij zal de beschikbare informatie over het landbouwgerelateerd vormingsaanbod en het advies op maat, dat via het departement wordt ondersteund, centraliseren op zijn website.

3 SPOOR 3: STRESSFACTOREN (BLIJVEN) AANPAKKEN

In dit derde spoor zetten we in op manieren om de belangrijkste stressfactoren die land- en tuinbouw(st)ers ervaren, aan te pakken. Landbouw(st)ers vinden het belangrijk dat dit onder de aandacht blijft. De belangrijkste stressfactoren die werden geïdentificeerd, zijn:

- **Regelgeving:** Landbouw(st)ers geven aan dat de snel veranderende, complexe en strenger wordende regelgeving vanuit verschillende overheden (landbouw, omgeving, voedselveiligheid, ...) steeds meer administratieve last met zich meebrengt. Een grote bron van stress voor bijna alle landbouw(st)ers zijn de controles, die worden ervaren als te streng, te frequent en te onverwacht.
- **Onzekere toekomst en gebrek aan waardering:** De meerderheid van de landbouw(st)ers maakt zich zorgen over de toekomst van hun bedrijf. Voor vele landbouw(st)ers is het negatieve imago van de landbouw in de media en samenleving een grote bron van frustratie.
- **Zwakke positie in de keten en financiële onzekerheden:** Steeds meer andere ketenactoren en -dynamieken bepalen het reilen en zeilen op het landbouwbedrijf, wat het gevoel van zelfstandigheid en autonomie bij de landbouw(st)ers aantast. De lage en sterk wisselende prijs die de boeren krijgen voor hun producten zorgt voor financiële onzekerheid.
- **Beroepsrisico's en hoge werkdruk:** Een landbouw(st)er moet omgaan met heel wat onzekerheden en beroepsrisico's, zoals slechte weersomstandigheden, ziekten en plagen. Landbouw(st)ers hebben een veeleisend beroep en moeten steeds meer rollen en taken op zich nemen: als ondernemer, boekhouder, dierenverzorger, etc. Het is een uitdaging om het bedrijfs- en gezinsleven op een gebalanceerde manier met elkaar te verzoenen.

3.1 Knelpunten op het vlak van regelgeving aanpakken

3.1.1 Eenvoudige, geïntegreerde en praktisch haalbare regelgeving

Landbouw(st)ers ervaren de regelgeving als zeer complex. Waar mogelijk zou ingezet kunnen worden op vereenvoudiging en op een betere afstemming van regelgeving vanuit de verschillende beleidsdomeinen. Ideeën hierrond zijn bijvoorbeeld een meer doelgerichte regelgeving, regeldruk enkel opleggen waar nodig of regelluwe zones om te experimenteren met nieuwe regelgeving. Landbouw(st)ers geven aan dat beleidsmakers soms (te) ver van de praktijk staan en vragen dat nieuwe regelgeving meer afgetoetst wordt aan praktische haalbaarheid. Landbouw(st)ers vragen duidelijke communicatie over het beleid en hebben nood aan advies en meer ondersteuning voor hun vragen.

Engagementen:

- We zetten met syndicale belangenverdediging in op de toekomst van de sector met het oog op rechtvaardige wetgeving en een gecoördineerd en standvastig beleid, rekening houdend met de economische haalbaarheid van de regelgeving voor de land- en tuinbouwbedrijven.
- We voorzien initiatieven waarbij beleidsmakers en overheden kennismaken met de dagelijkse realiteit van een land- en tuinbouwbedrijf (bedrijfsbezoeken, stages, escape room ...).
- We delen onze expertise over landbouwkundige en aanverwante socio-economische afwegingen bij beleidsmakers van de Vlaamse overheid bij de ontwikkeling van nieuwe regelgeving.
- We gaan in overleg met andere betrokken administraties om na te gaan hoe er op een betere en overzichtelijkere wijze kan gecommuniceerd worden naar de landbouwsector.

3.1.2 Administratieve last verminderen

Landbouw(st)ers geven aan dat ze door de veelheid aan administratie vaak door de bomen het bos niet meer zien. Ook hiervoor is nood aan vereenvoudiging en afstemming. Er is nog ruimte voor optimalisatie, bv. door het samenvoegen van aangiften, gegevens slechts één keer op te vragen, enkel veranderingen te laten registreren of verminderde informatieverplichtingen. Er kan ingezet worden op grotere gebruiksvriendelijkheid van de applicaties en een adviespunt waar landbouw(st)ers terecht kunnen met praktische vragen.

Engagementen:

- We zetten in op gebruiksvriendelijke info via ledenbladen, nieuwsbrieven, website ...
- We organiseren ontmoetingsmomenten en kloppen aan bij politici en beleidsmakers om hen te wijzen op deze problematiek.
- We voorzien personaliseerbare sjablonen voor de sector m.b.t. arbeidsveiligheid.
- We bouwen DJust Connect verder uit als digitaal deelplatform voor het delen van data in de agrovoedingsketen.
- We zetten als overheid in op het once only-principe en het maximaal gebruiken van data die reeds beschikbaar is bij de overheid.

3.1.3 Andere aanpak van controles

Landbouw(st)ers vinden controles een grote bron van stress, ze worden ervaren als te streng, te frequent en te onverwacht. Een uniform kader om controles aan te pakken, zou kunnen leiden tot meer redelijkheid (waarschuwingen, ruimte voor rechtzetting van onbedoelde fouten), aandacht voor werk-privé balans van de landbouw(st)ers (aankondigingen en tijdstippen) en manieren om de controlelast te verminderen. Daarnaast geven de landbouw(st)ers aan dat niet alle controleurs evenveel voeling hebben met de landbouwpraktijk. Landbouw(st)ers vragen dat ze kunnen doorverwezen worden naar een adviserende en ondersteunende dienst waar ze terecht kunnen met vragen.

Engagementen:

- We streven naar rechtvaardige regelgeving met correcte boeteregeling.
- We voorzien overleg met landbouworganisaties en controle instanties, bv via infovergaderingen of bedrijfsbezoeken.
- We volgen de controles Toezicht Welzijn op het Werk op binnen bedrijven.
- We werken vanuit de brancheorganisaties richtlijnen uit voor controles op lastenboeken en laten ruimte voor de rechtzetting van onbedoelde fouten.
- Het Departement Landbouw en Visserij organiseert in 2023 i.h.k.v. het nieuwe GLB opnieuw democontroles, waarbij landbouw(st)ers uitgenodigd worden op een landbouwbedrijf en daar kunnen zien hoe een controle uitgevoerd wordt. Dit zijn goede momenten om te netwerken en op concrete vragen rond controles overleg te hebben met landbouw(st)ers.

3.2 Werken aan een toekomstperspectief en een betere waardering voor de land- en tuinbouw(st)ers

3.2.1 Werken aan rechtszekerheid en perspectief op lange termijn

Doordat de regelgeving snel en vaak wijzigt, is er veel onzekerheid. Landbouw(st)ers vragen dat er werk gemaakt wordt van een duurzame langetermijnvisie voor de landbouw in Vlaanderen, en dit over de verschillende beleidsdomeinen heen. Zo kunnen landbouw(st)ers duurzame investeringen aangaan die in lijn zijn met deze langetermijnvisie, wat meer rechtszekerheid geeft.

Engagementen:

- We zetten met syndicale belangenverdediging in op de toekomst van de sector met het oog op rechtvaardige wetgeving en een gecoördineerd en standvastig beleid, rekening houdend met de economische haalbaarheid van de regelgeving voor de land- en tuinbouwbedrijven.
- We verankeren activiteiten van en samenwerkingen met het Kenniscentrum Bedrijfsopvolging structureel.
- We communiceren naar de sector en de keten over langetermijnperspectieven via de conjunctuurbarometer en we werken deze verder uit voor diverse sectoren.

3.2.2 Inzetten op meer waardering en verbinding met de burger

Landbouw(st)ers zijn trots op hun harde werk en de kwaliteitsvolle producten die daaruit voortvloeien. Die trots mag dan ook zeker uitgedragen worden in de hoop meer waardering te krijgen voor hun werk. Landbouw(st)ers willen blijvend inzetten op initiatieven die de landbouw in een positief daglicht plaatsen, proactieve communicatie, een correct en hedendaags beeld van de sector naar buiten brengen en verbindende initiatieven tussen boeren en burgers. Ook de media kunnen gesensibiliseerd worden over hun communicatie over de sector.

Engagementen:

- We organiseren acties die inzetten op het verbinden van boer en burger en het respect voor de landbouwsector.
- We blijven inzetten op landbouweducatie, via plattelandsklassen en boerderijklassen kunnen leerlingen kennismaken met de landbouwpraktijk.
- We zetten in op een positieve berichtgeving over landbouw en specifieke thema's, hiervoor maken we ook gebruik van (nieuwe) media om te communiceren naar het brede publiek.
- We zetten in op opleidingen 'Boeren voor de klas'.
- We zetten met het Vlaams Ruraal Netwerk in op verbindende communicatie en netwerking tussen alle actoren op het platteland.
- We leggen contacten met uitgeverijen zodat in onderwijsboeken in het niet-landbouwonderwijs actuele, correcte en genuanceerde manier informatie staat over onze Vlaamse land- en tuinbouw.
- We zetten via de schoolprogramma's in op de verdeling van verse groenten/fruit en melk op scholen en voorzien een ondersteunend educatief pakket.
- We zetten maximaal in op herwaardering van overschotten van de groenten en fruitveilingen via armoede-organisaties.

3.3 De (financiële) positie van de land- en tuinbouw(st)ers versterken

3.3.1 Positie van de landbouw(st)er in de keten versterken

Landbouw(st)ers zijn vaak prijsnemers en staan als producent in een zwakke positie tegenover hun afnemers. Het is mogelijk deze positie te verstevigen door in te zetten op correcte informatie en transparantie in de hele keten. Daarnaast is het zaak samenwerkingen te stimuleren, met aandacht voor een duurzaam bestaan van alle schakels in de keten.

Engagementen:

- We zetten in op een ketenoverleg waarbij iedere partner zijn verantwoordelijkheid neemt
- We dagen met overleg en actie de consument en supermarkt uit om een eerlijke prijs bij de boer te brengen.
- We zetten in op het beschikbaar stellen van marktcijfers en transparantie.
- We delen good practices van de operationele groep 'Siertelers en keten sterk' rond het verstevigen van de positie van siertelers in de keten en het verduurzamen van relaties met hun beste klanten.

3.3.2 Systemen voor betere prijzen voor de landbouw(st)ers

De meerderheid van de landbouw(st)ers kampt met financiële onzekerheden op het bedrijf. De overheid biedt een kader dat landbouw(st)ers beschermt tegen oneerlijke handelspraktijken, en landbouw(st)ers vragen dat er nagedacht wordt over manieren om meer zekerheden in te bouwen. Daarnaast is het nodig ook maatschappelijke bijdragen in kaart te brengen en landbouw(st)ers hier correct voor te vergoeden.

Engagementen:

- Via de Europese landbouwkoepelorganisatie Copa zetten we in op Europese coördinatie en streven we naar een gelijk speelveld.
- We stimuleren de oprichting van producentenorganisaties en brancheorganisaties, onder meer via correcte en laagdrempelige informatie over de regelgeving inzake samenwerking en mededinging. We bekijken de mogelijkheid van een branche-organisatie voor sectoren waar deze vandaag nog niet voorzien is.
- We zetten met syndicale belangenverdediging in op de toekomst van de sector met het oog op betere prijzen.

3.4 Beroepsrisico's inperken en streven naar een betere work-life balans

3.4.1 Preventie en verzekeringen

Een landbouw(st)er moet omgaan met heel wat onzekerheden en risico's waar hij/zij geen controle over heeft. Een (uitgebreider) aanbod aan verzekeringen om deze risico's in te dekken, kan de landbouw(st)er een geruster gevoel bieden. Opmerkelijk is ook dat er op een landbouwbedrijf tal van veiligheids- en gezondheidsrisico's zijn, het is dan ook belangrijk dat er veel aandacht besteed wordt aan preventie.

Engagementen:

- We brengen het aanbod bedrijfshulpverzekering van de groep Werkers in de aandacht.
- We voorzien een gericht aanbod naar specifieke doelgroepen m.b.t. verschillende veiligheidsaspecten (Persoonlijke beschermingsmiddelen, verkeersveiligheid, mestgassen ...).
- We bekijken de mogelijkheden van een solidariteitsfonds via brancheorganisaties.

3.4.2 Aantrekken van competente en betaalbare werkkrachten

Landbouw(st)ers moeten steeds meer rollen en taken op zich nemen. Landbouw(st)ers die taken willen uitbesteden, willen een beroep kunnen doen op competente en betaalbare werkkrachten. Hierbij kan het interessant zijn om werken in de sector aantrekkelijker te maken, zowel voor werknemers als voor werkgevers.

Engagementen:

- We bouwen het aanbod van Groep Werkers verder uit en maken het beter bekend.
- We vereenvoudigen tewerkstellingsprojecten.

3.4.3 Mogelijkheden creëren om rust en ontspanning in te bouwen

Het werk stopt nooit op een landbouwbedrijf. Naast familie zijn bv. vader, moeder en/of kinderen in veel gevallen ook collega's van elkaar. Het is een uitdaging om het bedrijfs- en gezinsleven op een gebalanceerde manier met elkaar te verzoenen. Projecten en initiatieven die bijdragen aan de work-life balans van de landbouw(st)ers bieden een grote meerwaarde.

Engagementen:

- We maken het aanbod 'vakantie' van Groep Werkers meer bekend.
- We maken extra promotie voor (lokale) ontspannende activiteiten en vormingen.
- We hebben aandacht voor arbeidsefficiëntie, personeelsmanagement, samenwerking, soft skills, ontspanning en leuke activiteiten in het vormingsaanbod.

4 VERVOLGTRAJECT ACTIEPLAN

4.1 Opbouwen en onderhouden van een stevig en zorgzaam netwerk

Om ervoor te zorgen dat het actieplan zo veel mogelijk impact heeft, is het belangrijk om regelmatig interactie te hebben tussen de betrokken organisaties en overheden. Tijdens dit overleg worden de engagementen opgevolgd en waar nodig nieuwe acties uitgewerkt. Daarnaast is er op dit overleg ook ruimte voor kennisdeling en uitwisseling van expertise. Dat zal verdere samenwerking tussen de betrokken organisaties stimuleren, kan leiden tot nieuwe samenwerkingsinitiatieven en biedt de kans om afspraken rond communicatie te maken.

- Het Departement Landbouw en Visserij zal initiatief nemen om rond welbevinden een netwerkorganisatie op te zetten zodat de diverse spelers met elkaar in contact kunnen komen. Dit betreft zowel de organisaties die zich vandaag geëngageerd hebben als andere spelers binnen de diverse terreinen waarop dit plan betrekking heeft. Het doel is om kennis uit te wisselen, over de grenzen van organisaties en beleidsvelden heen samen te werken, en het netwerk uit te diepen en te versterken. De engagementen uit dit plan zullen daarbij als startbasis voor deze netwerkmomenten dienen.
- De minister zal tijdens een jaarlijkse netwerkdag ook in gesprek gaan met landbouworganisaties die mee initiatiefnemer zijn van dit plan. Zo wil ze de vinger aan de pols houden over het welbevinden van de landbouw(st)ers en hoe dit actieplan zich ontrolt in de praktijk.

4.2 Monitoring

Om een zicht te krijgen op de evolutie van stress en welbevinden in de Vlaamse land- en tuinbouwsector, is een structurele monitoring van en verder onderzoek naar het welbevinden van de landbouw(st)ers aangewezen. Deze monitoring geeft mee richting aan het verdere verloop van het actieplan en is nodig om het plan eventueel bij te sturen.

- Het Departement Landbouw en Visserij bekijkt de mogelijkheden om welzijn en stress bij landbouw(st)ers van het landbouwmonitoringsnetwerk periodiek te monitoren.
- ILVO en Boeren op een Kruispunt volgen de monitoring van suïdecijfers op in het kader van het Vlaams Actieplan Suïcidepreventie.
- ILVO gaat actief op zoek naar (Europese en Vlaamse) projectfinanciering voor onderzoek om welbevinden, stressfactoren en coping verder wetenschappelijk te onderbouwen & monitoren.

Lijst betrokken stakeholders gedurende het traject

Leden stuurgroep

- Kabinet minister Crevits
- Departement Landbouw en Visserij
- Instituut voor landbouw-, visserij- en voedingsonderzoek (ILVO)
- Boerenbond
- Ferm
- Groene Kring
- Algemeen Boerensyndicaat (ABS)
- Algemeen Boerensyndicaat voor plattelandsvrouwen (VABS)
- Boeren op een Kruispunt (Boek)

Zorg en welzijn

- Blenders
- Geïntegreerd Breed Onthaal Westhoek
- Geïntegreerd Breed Onthaal Noorderkempen
- Vlaams instituut voor gezond leven (VIGL)
- Netwerk tegen armoede
- Vlaams instituut voor de eerste lijn (VIVEL)
- Centra voor algemeen welzijnswerk (CAW's)
- Vereniging van Vlaamse steden en gemeenten (VVSG)
- Steunpunt mens en samenleving (SAM vzw)
- Christelijke mutualiteit
- Liberale mutualiteit
- Socialistische mutualiteit
- Dienst maatschappelijk werk mutualiteit
- Vlaams Expertisecentrum Suïcidepreventie (VLESP)
- Centrum ter preventie van zelfdoding (CPZ)
- Centra geestelijke gezondheidszorg (Cggs)
- Eerstelijnszones
- Openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn (Ocmw's)
- Lokaal gezondheidsoverleg Midden West-Vlaanderen (Logo)
- Dyzo
- Christel Van Raaij - communicatie, coaching en projectleiding
- Tele-onthaal
- Domus Medica
- Vlaams Apothekers Netwerk
- Rode Kruis Vlaanderen
- PreventAgri
- Welzijnscoördinator Westhoek
- Vzw Psyche
- Netwerk geestelijke gezondheid Noordwest-Vlaanderen
- Psychiatrisch expertisecentrum
- Werkers
- Ondo vzw

Vorming

- Katholieke onderwijskoepel
- Go! Onderwijskoepel
- Centra voor leerlingenbegeleiding (Clbs)
- Nationaal agrarisch centrum (NAC)
- AgroCampus
- PCLT
- Landwijzer
- Odisee hogeschool

Landbouw / erfbetreders / praktijkcentra

- Land- en tuinbouw(st)lers
- Jong Algemeen Boerensyndicaat (JABS)
- CSA-netwerk
- Bioforum
- VAC
- Kenniscentrum Bedrijfsopvolging (KCBO)
- Boerenbond innoveert
- MILK BE
- Verenigde dierenartsen (VeDa)
- Belgian Feed Association (BFA)
- FEGRA
- SBB
- LIBA
- Dierengezondheidszorg Vlaanderen (DGZ)
- Melkcontrolecentrum Vlaanderen (MCC)
- VIVEE (samenwerking DGZ en MCC)
- KBC
- ING
- CRELAN
- BNP Paribas Fortis
- Vlaamse praktijkcentra Plant

Overheid

- Departement Welzijn, volksgezondheid en gezin
- Departement Onderwijs en vorming
- Provincie Antwerpen
- Provincie Limburg
- Provincie Oost-Vlaanderen
- Provincie Vlaams-Brabant
- Provincie West-Vlaanderen
- Agentschap Zorg en Gezondheid
- VDAB